

Riskhantering och egenkontroll för hushållsvatten

Allmän motivering

Genom lagförslag 19/2022-2023 fogas nya bestämmelser om bl.a. övervakning av kvaliteten på råvatten till landskapslagen (1979:29) om allmänna vatten- och avloppsverk. Dessutom har till rikets hälsoskyddslag, vilket tillämpas på Åland med stöd av landskapslagen (2016:82) om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen, fogats nya bestämmelser om riskhantering. Paragraferna innehåller även förordningsbemyndiganden. Dessa behöver användas för genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 om kvaliteten på dricksvatten, nedan *dricksvattendirektivet*.

Förordningsförslaget innebär ett visst merarbete för anläggningar som levererar minst 10 kubikmeter hushållsvatten per dygn eller för minst 50 personers behov till ett vattendistributionsområde.

Detaljmotivering

1 § *Tillämpningsområde*. Förordningen inleds med en paragraf om innehållet i förordningen och om att en riskhanteringsplan behövs bara för en anläggning som levererar i snitt minst 100 kubikmeter hushållsvatten per dygn eller för minst 500 personers behov per dygn om inte Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet bedömt att anläggningen behöver en riskhanteringsplan.

2 § *Definitioner*. Paragrafen innehåller nio definitioner varav punkterna 5-8 är delgenomförande av artiklarna 2 och 8 i dricksvattendirektivet.

3 § *Riskhanteringsplan*. I 1 mom. räknas upp vad en riskhanteringsplan ska innehålla och att den ska hållas aktuell. Paragrafen är ett delgenomförande av artiklarna 7-9 i dricksvattendirektivet.

4 § *Riskbedömning*. Paragrafen innehåller vad riskbedömningen ska omfatta. Den är delgenomförande av artiklarna 7-9 i dricksvattendirektivet.

5 § *Riskhantering*. Paragrafen reglerar riskhantering och är delgenomförande av artiklarna 7-9 i dricksvattendirektivet.

6 § *Egenkontroll hos anläggningar som levererar hushållsvatten*. I paragrafen regleras syftet med egenkontrollen och vad som ska ingå i den. Den är delgenomförande av artiklarna 8, 9 och 13 och bilaga II i dricksvattendirektivet.

7 § *Plan för egenkontroll*. Paragrafen innehåller krav på att en egenkontrollplan ska upprättas och att den ska hållas uppdaterad. Den är delgenomförande av artiklarna 8, 9 och 13 och bilaga II i dricksvattendirektivet.

8 § *Övervakning av råvattnets kvalitet i egenkontrollen*. Paragrafen innehåller alternativa bestämmelser om var övervakningen av råvattnets kvalitet ska

ske. Den är delgenomförande av artiklarna 8, 9 och 13 och bilaga II i dricksvattendirektivet.

9 § *Överskridande av åtgärdsgränsen för parametrar som ska övervakas särskilt i råvatten.* Paragrafen innehåller krav på åtgärder vid överskridande av parametrar och är ett delgenomförande av artiklarna 9, 13 och 14 i dricksvattendirektivet.

10 § *Ikraftträdande.* Avsikten är att förordningen ska träda i kraft samtidigt som ikraftträdandet av ändringen av landskapslagen om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen och ändringen av landskapslagen om allmänna vatten- och avloppsverk.

Förordningstext

LANDSKAPSFÖRORDNING om riskhantering och egenkontroll av hushållsvatten

Med stöd av 16 § landskapslagen (1979:29) om allmänna vatten- och avloppsverk och 14 § landskapslagen (2016:84) om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna förordning tillämpas på riskbedömning och riskhantering inom vattenproduktionskedjan hos anläggningar som levererar minst 10 kubikmeter hushållsvatten per dygn eller för minst 50 personers behov till ett vattendistributionsområde.

En riskhanteringsplan behöver bara upprättas för en anläggning som levererar i snitt minst 100 kubikmeter hushållsvatten per dygn eller för minst 500 personers behov per dygn om inte Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet bedömt att anläggningen behöver en riskhanteringsplan.

2 §

Definitioner

I denna förordning avses med

1) *vattentäkt* en konstruktion eller anordning från vilken grundvatten, ytvatten eller konstgjort grundvatten leds till en vattenbehandlingsanläggning för att användas som hushållsvatten eller för framställning av hushållsvatten,

2) *vattentäktsområde* det område som behövs för byggande, användning och underhåll av en vattentäkt,

3) *vattenbehandlingsanläggning* en byggnad där vatten behandlas för produktion av hushållsvatten,

4) *skyddsområde för en vattentäkt* ett sådant område kring en grundvattentäkt eller ytvattentäkt som avses i 5 kap. 3 § i vattenlagen (1996:61) för landskapet Åland,

5) *tillrinningsområde för en uttagspunkt* ett område från vilket vatten rör sig till en uttagspunkt för grundvatten med en viss pumpad mängd eller ett avrinningsområde för ytvatten som påverkar råvattnets kvalitet och där vatten bildas och rör sig till uttagspunkten,

6) *fara* en biologisk, kemisk, fysikalisk eller radioaktiv agens i vatten eller en annan aspekt av vattnets tillstånd som kan orsaka sanitära olägenheter via hushållsvattnet eller påverka vattnets användbarhet som hushållsvatten,

7) *tillbud* en situation som utgör ett hot mot produktionskedjan för hushållsvatten på ett sådant sätt att faran kan realiseras,

8) *risk* en kombination av sannolikheten för ett tillbud och de negativa effekterna av en fara och

9) *riskhanteringsåtgärd* en åtgärd för att förebygga en fara eller ett tillbud eller för att eliminera eller minska risken för dessa.

3 §

Riskhanteringsplan

Den riskhanteringsplan som avses i 19 a § i rikets hälsoskyddslag (FFS 763/1994) vilken tillämpas med stöd av landskapslagen (2016:84) om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen ska innehålla följande uppgifter:

1) sammansättningen av den arbetsgrupp som har deltagit i utarbetandet av riskhanteringsplanen,

2) uttagspunkternas läge som geografisk information,

3) en redogörelse för markanvändningen, avrinningen, tillrinningsprocesserna och inverkan av mänsklig verksamhet på vattenkvaliteten i tillrinningsområdena för uttagspunkterna,

4) läget för vattentäkter, vattentäktsområden, skyddsområden för vattentäkter, vattenbehandlingsanläggningar och vattendistributionsområden som geografisk information eller på en karta,

5) en beskrivning av vattenproduktionskedjan för uttag, behandling, lagring och distribution av vatten,

6) information om vattenberedningskemikalier och material i produkter som används i vattenproduktionskedjan och som kommer i kontakt med hushållsvatten eller med vatten som produceras till hushållsvatten,

7) en förteckning över identifierade faror och tillbud som hotar hushållsvattnets kvalitet inom de delområden inom riskhanteringen som anges i bilaga 1,

8) en bedömning av den risk för hushållsvattnets kvalitet som de identifierade farorna och tillbud utgör,

9) en förteckning över de riskhanteringsåtgärder som anläggningen har infört,

10) en åtgärdsplan med tidsschema för att införa nya riskhanteringsåtgärder om de befintliga riskhanteringsåtgärderna inte är tillräckliga för att eliminera faran eller minska risken till en acceptabel nivå och

11) den plan för egenkontroll som avses i 7 §.

Informationen i riskhanteringsplanen ska hållas aktuell och planen ska ses över minst en gång vart sjätte år.

Bestämmelser om offentlighet och sekretess för handlingar som erhållits och upprättats för riskhanteringsplanen finns i 20 och 21 §§ offentlighetslagen (2021:79) för Åland.

4 §

Riskbedömning

Vid riskbedömningen bedöms sannolikheten för alla faror och tillbud som avses i 3 § 1 mom. 7 punkten och de eventuella sanitära olägenheter som de orsakar via hushållsvattnet eller olägenheter som påverkar hushållsvattnets användbarhet.

I riskbedömningen ska det ingå en redogörelse för hur följande faktorer i fråga om vattenförekomster som används som råvattenkällor har beaktats vid riskbedömningen:

1) karaktärisering av vattenförekomsten och inverkan av mänsklig verksamhet enligt 5 kap. 19a § i vattenlagen och resultaten av den övervakning av vatten som avses i 5 kap 18 § i vattenlagen och

2) de skyddsområdesbestämmelser för vattentäkten som avses i 5 kap. 3 § i vattenlagen för landskapet Åland.

5 §

Riskhantering

Anläggningar som levererar hushållsvatten ska på grundval av den riskbedömning som gjorts i enlighet med 4 § fastställa riskhanteringsåtgärder för att säkerställa hushållsvattnets hygieniska kvalitet och användbarhet och identifiera de aktörer som är ansvariga för åtgärderna. Syftet med åtgärderna är i första hand att eliminera de faror och tillbud som avses i 3 § 1 mom. 7 punkten och i andra hand att minska den risk för hushållsvattnets kvalitet som de medför.

Om en riskbedömning som utförts i enlighet med 4 § förutsätter nya riskhanteringsåtgärder som en anläggning som levererar hushållsvatten ansvarar för, ska anläggningen göra upp en plan enligt 3 § 1 mom. 10 punkten för att införa dessa åtgärder. När de nya riskhanteringsmetoderna har införts ska

anläggningen lägga till dem i den förteckning som avses i 3 § 1 mom. 9 punkten.

6 §

Egenkontroll hos anläggningar som levererar hushållsvatten

Syftet med egenkontroll av den anläggning som levererar hushållsvatten är att

- 1) säkerställa att vattenbehandlingen är ändamålsenlig,
- 2) säkerställa att de befintliga riskhanteringsåtgärderna fungerar,
- 3) i vattenproduktionskedjan övervaka de faktorer som påverkar de faror och tillbud som anges i 3 § 1 mom. 7 punkten och den risk för hushållsvattnets kvalitet som de medför,
- 4) förebygga tillbud och störningssituationer som äventyrar hushållsvattnets hygieniska kvalitet och
- 5) identifiera nya faror och tillbud som hotar hushållsvattnets kvalitet.

I egenkontrollen ingår

- 1) inspektioner av anläggningens drift, vattentäkt, vattentäktsområde, vattenbehandlingsanläggning och övriga verksamhetsmiljö,
- 2) övervakning av skicket hos utrustning för uttag, behandling, lagring och distribution av vatten,
- 3) den övervakning av råvattnets kvalitet som avses i bilaga 2,
- 4) övervakning av kvaliteten på behandlat vatten och vatten som distribueras i vattendistributionsnätet, om detta är ändamålsenligt och
- 5) övervakning av de i bilaga 3 avsedda parametrar som ska övervakas särskilt.

Anläggningar som levererar hushållsvatten ska bevara uppgifterna om de inspektioner som ingår i egenkontrollen och resultaten av övervakningen i tillräcklig omfattning och lägga fram dem för Ålands miljö- och hälso- skyddsmyndighet på dess begäran.

7 §

Plan för egenkontroll

Anläggningar som levererar hushållsvatten ska utarbeta en plan för egenkontroll som är specifik för vattenproduktionskedjan och som beskriver de åtgärder som ingår i egenkontrollen.

Planen för egenkontroll ska hållas uppdaterad. Den ska ses över vart sjätte år och om en riskhanteringsplan ska upprättas ska översynen göras i samband med översynen av riskhanteringsplanen.

8 §

Övervakning av råvattnets kvalitet i egenkontrollen

Övervakningen av råvattnets kvalitet kan göras vid en övervakningspunkt inom tillrinningsområdet för en uttagpunkt, vid uttagpunkten eller i det råvatten som leds till vattentäkten. Om koncentrationen av en parameter inte ändras vid vattenbehandlingen eller vattendistributionen, kan också övervakning som utförts senare i produktionskedjan för hushållsvatten betraktas som en del av övervakningen av råvattnets kvalitet.

9 §

Överskridande av åtgärdsgränsen för parametrar som ska övervakas särskilt i råvatten

Om råvattnet innehåller en större mängd av en parameter som avses i avsnitt 2 i bilaga 3 än den åtgärdsgräns som fastställts för parametern ska den anläggning som levererar hushållsvatten undersöka mängden av parametern efter vattenbehandlingen eller i hushållsvattnet och med hjälp av log-reduktion bedöma om risken för att sjukdomsalstrande virus kommer ut i hushållsvattnet är under tillräcklig kontroll.

Om råvattnet innehåller en högre koncentration av en parameter som avses i avsnitt 3 i bilaga 3 än den åtgärdsgräns som fastställts för parametern ska den anläggning som levererar hushållsvatten undersöka koncentrationen av parametern efter vattenbehandlingen eller i hushållsvattnet.

På sådana undersökningar av behandlat vatten eller hushållsvatten som avses i 1 och 2 mom. tillämpas 49 a § i rikets hälsoskyddslag vilken tillämpas med stöd av landskapslagen om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen med det undantag som anges i 6 § 5 mom. i landskapslagen om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen.

10 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den

Mariehamn den

L a n t r å d

Föredragande minister

Bilaga 1.

Identifiering av faror och tillbud som hotar hushållsvattnets kvalitet

Faror och tillbud som hotar hushållsvattnets hygieniska kvalitet och användbarhet ska identifieras för riskhanteringsplanen inom följande delområden:

- 1) tillrinningsområdet för uttagspunkten,
- 2) råvattnets kvalitet,
- 3) vattenuttag, inbegripet vattentäktens lokaler och vattentäktssområdet,
- 4) vattenbehandling, inbegripet de kemikalier och filtermaterial som används vid den, samt vattenbehandlingsanläggningens lokaler,
- 5) vattendistribution, inbegripet vattendistributionsnätet, lagring av vatten och nätläckage,
- 6) material och produkter som kommer i kontakt med vatten i vattenproduktionskedjan,
- 7) anläggningens verksamhetsätt,
- 8) personer som är verksamma i ett vattentäktssområde, en vattenbehandlingsanläggning eller konstruktioner som används för lagring i vattenproduktionskedjan.

För varje delområde ska det identifieras både sådana faror och tillbud som förekommer vid normal anläggningsdrift och faror och tillbud som beror på olika störningssituationer såsom naturfenomen, klimatförändringen eller skador på anordningar.

Vid identifiering av de faror och tillbud i tillrinningsområdet för uttagspunkten som avses i 1 punkten underpunkt 1 kan användas de uppgifter om konsekvenserna av mänsklig verksamhet för vattenkvaliteten som avses i 17 § i vattenförordningen för landskapet Åland samt resultaten av kontrollen av råvattnets kvalitet.

I 1 punkten underpunkt 8 ska det ingå en redogörelse för säkerhetskompetensen hos de personer som arbetar vid anläggningen och utvecklingen av kompetensen samt om säkerställandet av tillförlitligheten hos de personer som arbetar med funktioner som är centrala för tryggheten av hushållsvattnets hygieniska kvalitet vid anläggningen. Bestämmelser om säkerhetsutredning av person finns i säkerhetsutredningslagen (FFS 726/2014).

Bilaga 2.

Övervakning av råvattnets kvalitet i anläggningar som levererar hushållsvatten

Anläggningar som levererar hushållsvatten ska på grundval av resultaten från riskbedömningen i förteckningarna över följande parametrar välja de parametrar som ska övervakas i råvatten:

1) parametrar för mikrobiologiska och kemiska kvalitetskrav på hushållsvatten med stöd av 17 § i rikets hälsoskyddslag, vilken tillämpas med stöd av landskapslagen om tillämpning på Åland av hälsoskyddslagen

2) parametrar som ska övervakas särskilt enligt avsnitt 2 och 3 i bilaga 3,

3) grundvattenförorenande ämnen och miljökvalitetsnormerna för dem enligt bilaga 7 i vattenförordningen för landskapet Åland,

4) ämnen som identifierats som ämnen som är farliga och skadliga för vattenmiljön enligt tabell 5A i bilaga 5 i vattenförordningen för landskapet Åland,

5) ämnen som vid ett nationellt förfarande har fastställts som skadliga för vattenmiljön enligt bilaga 6 i vattenförordningen för landskapet Åland,

6) andra sådana parametrar och naturligt förekommande ämnen som anknyter till identifiering av faror och tillbud som avses i 3 § 1 mom. 7 punkten i denna förordning och som kan härstamma från tillrinningsområdet för uttagspunkten.

Undersökningsresultat som med stöd av annan lagstiftning tagits fram kan användas vid övervakningen av råvattnets kvalitet.

Bilaga 3.

Parametrar som ska övervakas särskilt och som ska ingå i egenkontrollen hos anläggningar som levererar hushållsvatten samt åtgärdsgränser för och övervakning av parametrarna

1 Turbiditet

Åtgärdsgränsen för turbiditet efter filtrering är 0,3 NTU (nefelometrisk turbiditetsenhet) i 95 % av proven och 1 NTU i enskilda prover. Åtgärdsgränsen tillämpas inte på grundvatten där turbiditeten orsakas av järn eller mangan.

Anläggningar som levererar hushållsvatten och där filtrering av fasta ämnen i vattnet ingår i vattenbehandlingsprocessen ska övervaka turbiditeten i enlighet med den minimiundersökningsfrekvens som anges i tabell 1.

Tabell 1. Minimifrekvens för undersökning av turbiditet enligt mängden vatten som levereras från vattenbehandlingsanläggningen till vattendistributionsområdet eller som produceras inom vattendistributionsområdet per dygn (m³/dygn).

Vattenmängd (m ³ /dygn)	Minimiundersökningsfrekvens
under 1 000	varje vecka
1 000–10 000	varje dag
över 10 000	kontinuerligt

2 Somatiska kolifager

Åtgärdsgränsen för somatiska kolifager i råvatten är 50 plackbildande enheter (PMU) per 100 ml. För övervakningen kan standardmetoderna SFS-EN ISO 10705–2 och ISO 10705–3 tillämpas.

Anläggningar som levererar hushållsvatten ska övervaka somatiska kolifager i råvatten, om det är motiverat på grundval av en riskbedömning. Om mängden somatiska kolifager överskrider åtgärdsgränsen ska mängden undersökas efter vattenbehandlingsprocessen. Med hjälp av log-reduktion ska det bedömas huruvida risken för att patogena virus inte elimineras är tillräckligt under kontroll.

3 Kemiska parametrar

Anläggningar som levererar hushållsvatten ska övervaka de parametrar som avses i tabell 2, om det är motiverat på grundval av en riskbedömning. Kvantifieringsgränsen för den övervakningsmetod som tillämpas ska vara lägre än åtgärdsgränsen för parametern i tabellen.

Koncentrationen av parametrar ska övervakas i råvattnet. Om koncentrationen av en parameter i råvattnet är högre än åtgärdsgränsen i tabell 2 ska övervakning också ske för att fastställa hur de vattenbehandlingsmetoder som anläggningen använder minskar koncentrationen av parametern i vattnet.

Tabell 2. Kemiska parametrar och åtgärdsgränser för dem.

Parameter	Åtgärdsgräns (ng/l)	Anmärkning
17-beta-östradiol	1	1
Nonylfenol	300	2

(1) Parameterns CAS-nummer är 50-28-2 och dess EU-nummer enligt Europeiska unionens kemikalielagstiftning är 200-023-8.

(2) Parameterns CAS-nummer är 84852-15-3 och dess EU-nummer enligt Europeiska unionens kemikalielagstiftning är 284-325-5. Tidigare har också motsvarande nummer för parametern, CAS 25154-52-3 och EU 104-40-5, använts. För bestämning av en parameter kan standardmetoden SFS-EN ISO 18857-2 tillämpas.